

## Galaxisról galaxisra

### 2. Oktatástechnika – CD-ROMOK

1. Az új információs technológiák szövegtani, retorikai, stilisztikai sajátosságait elméleti perspektívából vizsgáló „Galaxisról galaxisra 1. A hipermédium retorikájáról“ (*Módszertani Közlemények*, 1997. 37. 2. 62-66) című tanulmányunk folytatásaként ebben a dolgozatunkban néhány, az oktatás módszertani és tartalmi kérdéseit is érintő korszerű kiadvánnyal foglalkozunk.

„Az utóbbi évtizedekben zajló információs forradalom - olvashatjuk a *Nemzeti Alapntererv Informatika* fejezetében - sokrétűen hat mindennapjainkra. Az elektronikus adatkezelő eszközök fejlődésének és elterjedésének hatására kibővült az ember módszer- és eszköztára, a megoldható problémák köre. Az új eszközök közül sokoldalúságával és hozzáférhetőségeivel kiemelkedik a számítógép, mely önmagában is, de főleg számítógépes hálózatra kapcsolva újszerű problémamegoldási lehetőségeket biztosít. E tudás jelentős része napjainkra az alapműveltség részének tekinthető.“

Egyetértve az idézett megállapítással, e helyen az elektronikus információhordozók egyre bővülő hazai választékából mutatunk be és kommentálunk röviden néhány adatbázist, melyek a közelmúltban jelentek meg, s úgy tűnik, máris széles körű érdeklődésre tartanak számot – viszonylag borsos áruk ellenére is. Kommentárjaink elsősorban leíró, illetőleg szemléltető jellegűek (s szándékosan nem utalnak sem a gyártókra, sem a kiadókra, sem pedig a forgalmazókra).

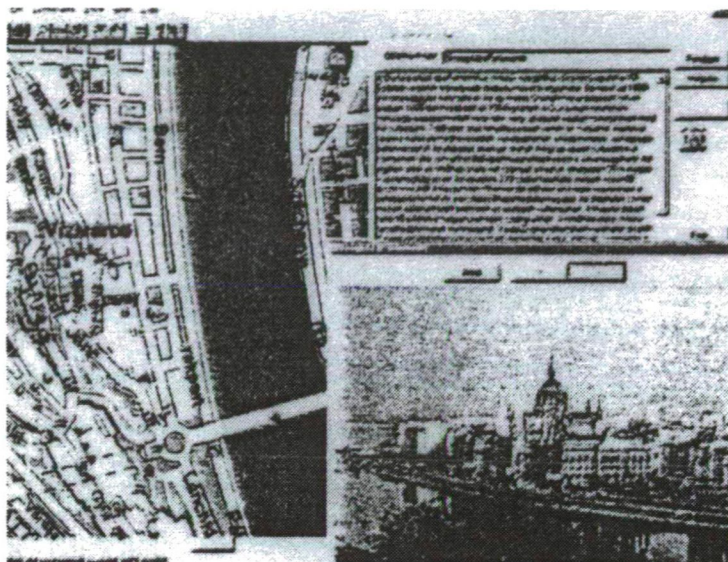
2. A méltán népszerű szótárak, például az *Angol-magyar nagyszótár*, valamint a *Hatnyelvű hangosszótár*, vagy a közismert és nélkülözhetetlen kézikönyvek felhasználásával készült *Anyanyelvi könyvespolc* című CD-ROM, továbbá a legmodernebb autodidakta technológiát nyújtó *Nyelvmester Plusz* nyelvtanuló szoftver és más – közgazdasági, jogi, kereskedelmi, politikai, publicisztikai stb. – adatbázisok kontextusából itt kettőt emelünk ki (az elsőt inkább 'madártávlatból', a másodikat valamivel részletesebben). Az egyik a *Magyarország CD - Atlasz*, a másik pedig a *Vers-tár - a magyar líra klasszikusai*.

2.1. A *Magyarország CD - Atlasz* a *Budapest CD - Atlasz* kibővített és továbbfejlesztett változata. Ez a hatalmas információmennyiséget kezelő nagysebességű szoftver egyrészt hazánk úthálózatának teljes vektorgrafikus térképét mutatja be, másrészt Budapest utcahálózatát, tömegközlekedési vonalait, kulturális és közigazgatási egységeit (mozik, posták stb.) és mintegy száz város raszteres térképét úgy, hogy a felhasználó is beleilleszthet különféle objektumokat a programba.

A nevezetességek megismerését több mint másfélezer fokozatmentesen kicsinyíthető-nagyítható fotó, valamint videofelvétel (többek között a Halászbástyáról, a Mátyás-templomról stb.) segíti.

A térképek, az egyénileg szerkesztett dokumentumelemek a felhasználó igényeinek megfelelően kinyomtathatók.

A program lehetőségeit, úgy hisszük, nem szükséges külön kommentálnunk (elég csupán a *Nemzeti Alapntererv* „Hon- és népismeret” ikonjára utalnunk). Illusztrációként tekintünk itt az 1. ábrán látható (egyébként színes) felületet.



1. ábra

**2.2. A *Verstár - a magyar líra klasszikusai* című CD-ROM tizenhét költő összes magyar nyelvű versének adatbázisa.** Célja, hogy a magyar nyelv és irodalom legjelentősebb értékeit a modern kornak megfelelő médiumon rögzítse, és minél szélesebb körben, minél sokoldalúbb felhasználást nyújtó formában tegye közzé.

Az adatbázis a magyar líra évszázadainak legkiemelkedőbb, az általános és a középiskolai tananyagban is szereplő szerzők műveit (verseit, elbeszélő költeményeit, stb.) foglalja magába. Balassi Bálint, Bessenyei György, Kazinczy Ferenc, Batsányi János, Csokonai Vitéz Mihály, Berzsenyi Dániel, Kölcsy Ferenc, Vörösmarty Mihály, Arany János, Petőfi Sándor, Vajda János, Ady Endre, Juhász Gyula, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Tóth Árpád és József Attila hipertextuálisan szervezett életműve egyaránt segítője lehet az iskolai dolgozatán szorgoskodó kisdíáknak, az érettségi tételein téprengő gimnazistának, a szakdolgozatán munkálkodó bölcsészhallgatónak, a disszertációján fáradozó filozofnak, s úgy véljük, nem hiányozhat egyetlen, a magyar irodalom(történet) értékei iránt fogékony modern ember elektronikus könyvespolcáról sem.

A hierarchikusan szervezett adatbázis tartalomjegyzékében a legfelső szint (lásd a 2. ábrán az ❶ szimbólumnál) a 'költő'-ké, ezt a 'kötet'-ek követik, majd a 'ciklus'-ok és a 'cím'-ek szint következnek. A versszövegek a legalsó, az úgynevezett normál szinten található (általában) külön-külön dokumentumelemekben (rekordokban), szükség esetén egyénileg létrehozható és formálható 'csoport'-okban. Az individuális csoportképzés tetszés szerint többnyire tematikusan történhet (szerelmes versek, hazafias költemények stb.).

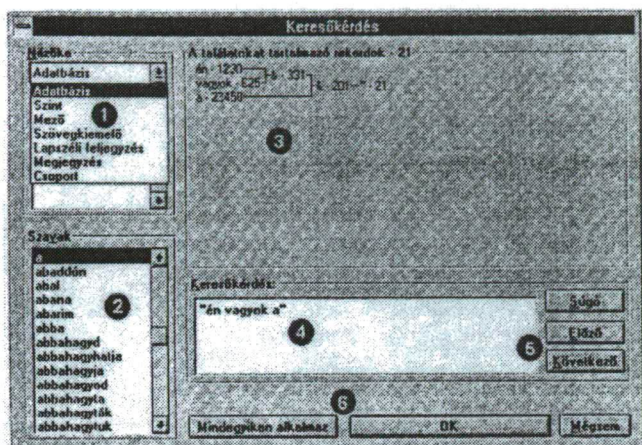
A program teljes szövegű keresést biztosít, ami azt jelenti, hogy nemcsak egy-egy kurrentált vers(részlet)re vagy azok szerzőjére lehet rákeresni, hanem bármely szövegszóra, szóösszetételre, kifejezésre vagy a környezetükre műveleti jelekkel ('és', 'vagy' stb.) és ezek kombinációjával is. A keresést különböző (tagoló) mezők: 'cím', 'alcím', 'szám', 'idő', 'hely', 'szereplő' finomítják (lásd a 2. ábrán az ❶ szimbólumnál), melyeknek tartalmát a program külön is kigyűjti és indexeli. Így a felhasználónak lehetősége nyílik a versszövegek, korszakok stb. tanulmányozása, gyors összehasonlítása mellett korszerű, tudományos igényű nyelvi, poétikai, stilisztikai stb. vizsgálatokra is.

A keresést más hasznos (ikonként is kiemelhető) segédeszköz, könyvjelző (mely a kívánt szövegrészek megjelölésére szolgál), szövegmentelő (mellyel a betű- és háttértulajdonságok változtat-

hatók meg) stb. támogatja (ezek a 3. ábrán látható 5 szimbólumú kapcsolóval aktivizálhatók); a felhasználó jegyzeteket készíthet, kommentárokat fűzhet a szöveg(részlet)ekhez, áttemelheti azokat a saját szövegszerkesztőjébe, vagy közvetlenül ki is nyomtathatja őket, kapcsolatokat (címkézett ugrási célpontokat) létesíthet (egy célpontra több helyről is), akár az adatbázison belül, akár külső objektumokkal (programokkal, kép- és hangfájlokkal), és így tovább.

Következzék itt most két szemléltető példa (és felület).

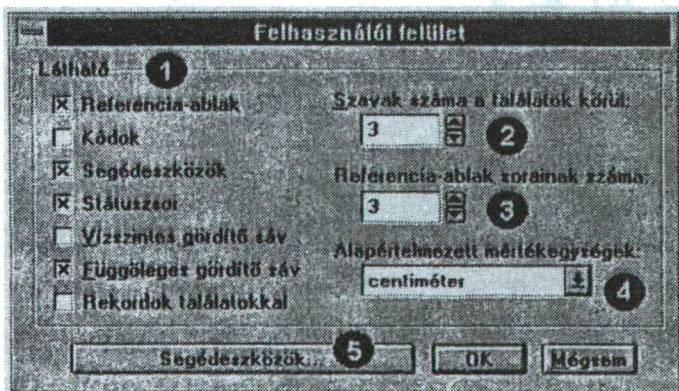
2.2.1. Egy szó(előfordulást) a következőképpen kereshet meg a felhasználó a *Verstárban*.



2. ábra

A „Keresés/Keresőkérdés” menüponton megnyíló dialógusablak (lásd 2. ábra) „Keresőkérdés” szektorába (a 4 szimbólumnál) beírva (vagy a 2 szimbólumú listáról, mely az aktuális szint, dokumentum(elem) stb. valamennyi szavát tartalmazza, behozva) az adott szövegszót, az OK gomb megnyomása után megjelenik az azt magába foglaló első szövegmondat. A találatokat tartalmazó szövegmondatok között azután a „Keresés/Következő találat” menüponttal tud továbblépni. Az adott szövegszó beírásakor használhat „\*”-ot, így annak todalékos alakjait is megkaphatja. A „Találatokat tartalmazó rekordok” rovat (lásd az ábra 3 szimbólumát) grafikusán jeleníti meg a keresett szavakat és találatokat, áttekinthetővé téve a műveleti jelek alkalmazását. Az 5 szimbólumú gombokkal a programindítás óta feltett keresőkérdések között válogathatunk.

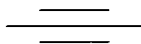
2.2.2. Hogyan változtathatja meg a felhasználó a program megjelenését?



3. ábra

A program megjelenését a „File/Felhasználói felület” dialógusablakban (lásd 3. ábra) változtathatja meg alkalmazója. A ❸ szimbólumnál a referenciaablak sorainak számát adhatja meg, a ❷ szimbólumnál a találatok körüli szövegszavak számát írhatja be, a 'Kódok' aktivizálásával a komputer működéséhez szükséges jeleket (soremelés, tabulátor stb.) vizualizálhatja (vagy rejtheti el), a 'Státuszor' pedig az adatbázis aktuális vs összes rekordjainak számát, a találatokat tartalmazó aktuális vs összes dokumentumelem számát, valamint az utójára feltett keresőkérdést jelenít(het)i meg, stb.

3. Ezzel az írásunkkal, ahogyan azt a bevezetésben jeleztük, néhány adatbázis bemutatása volt a célunk: egyrészt azzal az előfeltevéssel, hogy ezek az eszközök hamarosan beépülnek nemcsak a tanulási-tanítási folyamatokba, hanem mindennapi életünkbe is, másrészt azzal a reménnyel, hogy rövid tájékoztató jellegű kommentárjainkkal azoknak az olvasóknak, kollégáknak az érdeklődését is sikerült felkeltenuk, akik valamilyen oknál fogva most kezdenek megismerkedni és megbarátkozni a komputerrel, az elektronikus információhordozók és a világhálózat(ok) – nem is olyan bonyolultvilágával.



#### **TISZTELETTELJES KÉRÉS SZERZŐINKHEZ !**

Bízva bízunk abban, hogy továbbra is töretlen támogatói, előfizetői maradnak lapunknak. Ennek reményében kérünk minden kedves Előfizetőnket, régieket és újakat, hogy az *1998. évi előfizetési díjat, amely ettől az évtől 500 forint*, az alábbi számlára befizetni szíveskedjék: OTP Csongrád Megyei Igazgatóság, Szeged, Módszertani Közlemények, 11735005-20003933.

Köszönjük megértésüket és támogatásukat.

\*

Folyóiratunk a megjelenés gondjaival küszködik. A nyomdai és postai költségek állandó növekedése mellett az új adó és társadalombiztosítás jogszabályai csak tovább súlyosbították helyzetünket. Ennek következtében vált számunkra lehetetlenné – remélhetőleg csak átmeneti időre –, hogy az amúgyis csekélyke szerzői tiszteletdíjat Önöknek kifizessük. Kérnénk ezért tisztelettel a lapunkhoz hű szerzőink áldozatkészségét és szíves megértését. Hisszük, hogy további támogató munkásságukra e kényszerítő körülmények ellenére is változatlanul számíthatunk. Köszönettel:

**A MÓDSZERTANI KÖZLEMÉNEK SZERKESZTŐSÉGE  
ÉS KIADÓHIVATALA**